

організаційної і технічної системи агропромислового розвитку країни.

Література:

1. Товстий Р. Про важливість агротехнічних елементів захисту рослин від шкідників в органічному землеробстві. URL: <https://blog.poltava.to/tovsty/6417/> (дата звернення 21.05. 2021).
2. Крутякова В. І, Гулич О. І., Пилипенко Л. А. Біологічний метод захисту сільськогосподарських культур: перспективи для України. *Вісник аграрної науки*. 2018, №11. С. 159 – 165.
3. Держспоживслужба України. URL: <https://dpss.gov.ua/> (дата звернення 22.05. 2021).

Кислова Л.А.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Маріупольський державний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ В МЕЖАХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Недосконалість функціонально-структурного забезпечення економічної безпеки в Україні формує низку загроз національній безпеці та поширює деструктивні процеси на її підсистеми. Без належної протидії цим загрозам процес деградації може стати незворотним, а інститут національної безпеки паралізованим системними перешкодами не лише розвитку, а й стійкості, суверенності та сталості. Сучасний етап економічного розвитку України виявив системні проблеми у сфері забезпечення економічної безпеки, зумовлені недостатністю якісних інституційних трансформацій, гальмуванням темпів модернізації економіки, які підсилюються зовнішніми чинниками нестабільності. Несвоєчасне розв'язання відповідних проблем загрожує втратою економічної стійкості, зниженням фінансово-економічної ефективності, звуженням джерел подальшого розвитку та прямою загрозою національним економічним, а також суспільним інтересам.

У сучасному глобальному конкурентному середовищі навіть розвинена економіка з потужним силовим блоком і високотехнологічним джерелом інформації, фінансово-банківською та валютною підсистемами не володіють надійними інститутами безпеки та захисту громадян від чинників невизначеності й хаотичності розвитку.

Поєднання зовнішньо протилежних один одному понять „розвиток” і „сталість” привело до появи принципово нової концепції. Прогрес вперше був визначений як сталий розвиток. Акцент переноситься з кількісних на якісні параметри, на створення гідних умов існування людей у згоді з природою і не за рахунок майбутніх поколінь.

В енциклопедичних виданнях співіснують декілька термінів для тлумачення економічного розвитку. Поряд з поняттям «сталий розвиток» виділяють «стабільний» та «стійкий» розвиток [2; 3]. В більшості випадків до розвитку відносять такі процеси, як підвищення складності якої-небудь системи, збільшення масштабів явища, кількісний ріст і якісне покращення. Отже, можна зазначити, що «розвиток» пов'язується зі специфічним процесом зміни якого-небудь об'єкта. Тоді можна наголосити, що промисловість (об'єкт), як різновид територіально-виробничих комплексів, складається з галузей, що виробляють засоби виробництва і предмети споживання та при територіальному розміщенні визначається трьома орієнтирами: транспортним – будівництво підприємств здійснюється на території, де транспортні витрати є мінімальні; робітниками – нові підприємства створюють в пунктах з найбільш дешевою робочою силою; підприємства розміщуються в центрах скуплення інших промислових підприємств, що веде до скорочення витрат на створення транспортних шляхів, енергетичного господарства, комунальних об'єктів, тобто продуктивної інфраструктури.

Економічно ефективне розміщення і територіальна організація продуктивних сил реального сектору економіки можливі лише з урахуванням сукупності факторів, що

впливають на ці процеси, зумовлюючи вибір місця зосередження окремих підприємств, і галузей. Поряд із приведеним вище, будемо у даному дослідженні враховувати та передбачати, що сталий розвиток промисловості у країнах, можна забезпечити лише у разі реалізації дієвої функції стратегічного управління – макроекономічного регулювання.

На підставі вищевикладеного, вважаємо за доцільне привести й узагальнити у табл. 1 окремі трактування сутності економічної категорії «розвиток промисловості» у контексті спрямованості цього економічного явища задля генерування якісних структурних перетворень в межах визначеного у дослідженні об'єкта дослідження – реального сектору економіки.

Підсумовуючи вище зазначене, на нашу думку, економічний розвиток реального сектору економіки – це особливий вид змін, що призводить до виникнення нового стану економіки, який визначається як процес закономірного переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану реального сектору до нового, від простого виробництва до складного, від нижчої форми розвитку до вищої. Але не всякий розвиток відповідає вимогам безпеки (безпечному розвитку). Наприклад, якщо розвиток супроводжується порушенням екологічних вимог або він соціально не орієнтований, високі темпи зростання досягаються за рахунок «Виробництва заради виробництва» без забезпечення «значущих для населення орієнтирів добробуту» [4, с.43], то такий розвиток буде нестійким, небезпечним.

Про нестійкість тенденцій економічного розвитку свідчить застійність соціальної структури українського суспільства, яка проявляється у високому рівні бідності і безробіття, мізерному прожитковому мінімумі, повільному зниженні частки населення з доходами нижче прожиткового рівня, надмірної диференціації доходів населення, що перевищує міжнародні стандарти, а також у відносно невеликому прошарку середнього класу.

Таблиця 1

Визначення сутності та змісту понять «розвиток» та «розвиток промисловості» в межах реального сектору економіки України

Поняття	Економічний зміст та сутність економічної категорії «розвиток»
Розвиток [5, с. 74]	Загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі
Керований розвиток [6, с. 5]	Основою його є системний підхід та сучасні інформаційні технології, які дозволяють дуже швидко моделювати різні варіанти напрямків розвитку, з високою точністю спрогнозувати їхні результати та вибрати найбільш оптимальний варіант розвитку подій
Сталий розвиток [7, с. 17]	Складний суперечливий процес, у якому взаємодіють позитивні і негативні фактори, а періоди прогресу змінюються періодами регресу. Розширене відтворення та поступова якісна зміна продуктивних сил, науки, культури й добробуту суспільства
Розвиток економічний [8, с. 34]	Незворотні, закономірні зміни технологічного способу виробництва. На відміну від розвитку економічного, для економічного зростання такі ознаки не характерні, оскільки, воно може перериватись динамікою, наближеною до ознак із економічним спадом.
Розвиток сталий [9, с.56]	Запропонована світовим співтовариством, а також уточнені й поглиблені положення сучасної концепції бажаного та цілеорієнтованого суспільного розвитку, що ґрунтується на стратегії оптимізації всієї діяльності людства (передусім, економічної) у його взаємодії з довкіллям, навколишнім природним середовищем (НПС).

Економічний розвиток розглядається в ієрархічній системі, що має такі рівні (страсти):
 - перший – геофізичний (клімат, земля, вода, природні ресурси тощо);

- другий – екологічний (умови, що забезпечують збереження середовища проживання людини);

- третій – технологічний (усі види діяльності від сільськогосподарської до системи комунікації й передачі енергії на відстань біологічними та фізичними методами);

- четвертий – демоекономічний (включає демографічні процеси і процеси у національній економіці). Економічний розвиток є результатом поєднання всіх вказаних страт, рухом складної детермінованої системи та представляє собою „органічний розвиток”.

Стійкість економіки може бути властива не тільки фіксованому стану системи, але й її змінам. Можна виділити види стійкості: стійкість розвитку, що характеризується систематичним збільшенням результату не нижче припустимого мінімуму й не вище об'єктивно детермінованого максимуму; перманентну стійкість, коли зміни, в тому числі позитивні, проявляються лише епізодично й нетривало; гіперстійкість, стан, коли суб'єкти не здатні адаптуватися до змін, у тому числі й позитивних [10, с.25].

Враховуючи сутнісні ознаки реального сектора економіки та проаналізовані поняття стійкості, можна визначити стійкість реального сектора економіки як здатність реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища шляхом безперервного удосконалення складових його внутрішньої структури на основі механізму адаптації з метою забезпечення досягнення цілей соціально-економічного розвитку та ефективного функціонування національної економіки.

Стійкість і безпека – важливі характеристики економіки як єдиної системи. Їх не слід протиставляти, з них кожен по-своєму характеризує стан економіки. Категорією, яка поєднує напрями стійкого, збалансованого соціально-економічного розвитку, є безпека як захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації та моральних ідеалах, необхідних для життєдіяльності та розвитку населення [8, с.11]. Тому, важливо усвідомлювати галузево-секторальну структуру безпеки реального сектора економіки в системі економічної безпеки держави, елементи якої перебувають у взаємодії, утворюючи єдину систему.

Вивчення попередніх праць науковців дозволяє стверджувати про визначення більшості структурних складових економічної безпеки реального сектора економіки, які відповідають і структурним складовим безпеки держави. Втім, відсутніми є макроекономічна, фінансова та соціально-демографічна безпека, що вважаємо частково справедливим, адже вплив реального сектора на ці характеристики економічної безпеки держави скоріше опосередкований, аніж прямий, безпосередній. Проблема економічної безпеки є важливою для існування та розвитку України як суверенної держави. Ключовою складовою всієї економічної безпеки є економічна безпека реального сектора економіки [11, с.48].

Отже, чим стійкіша економічна система, співвідношення виробничого та фінансового капіталу тощо, тим життєздатнішою є економіка, а отже, і оцінка її безпеки буде досить високою. Порушення пропорцій і зв'язків між різними компонентами системи веде до її дестабілізації і є сигналом переходу економіки від безпечного стану до небезпечного.

Література:

1. Кириченко О.А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: Монографія./ О.А. Кириченко, В.Г. Алькема, В.С. Сідак, С.М. Лаптев, В.І. Терехов, О. Захаров та інші К.: УЕП «Крок», 2008. 423 с.

2. Економічні тенденції та прогноз на 2017 рік. - 28.12.2016[Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міжнародного центру перспективних досліджень. – Режим доступу: <http://icps.com.ua/ekonomichnyy-analiz-ekonomichni-tendentsiyi-ta-prohnoz-na-2017-rik/>

3. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін.; за ред. Гейця В. М.: Монографія. Х.: ВД «Інжек», 2006. 240 с.

4. Юрків, Н.Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення: монографія. Л.: ПАІС, 2012. 400 с.

5. Еремейчук Р.А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия. // Экономика развития. 2002. № 2(22). С. 56–60.
6. Власюк О.С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання: монографія / О.С. Власюк. – К.: Акад. фін. упр., 2011. – 473 с.
7. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення [Текст] / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городянська. Актуальні проблеми економіки. 2008. №8(86). С. 83-90.
8. Буянова М.Э. Внутренние и внешние угрозы в стратегии безопасного развития экономического пространства макрорегиона // Вестник Волгоградского государственного университета. Сер. 3, Экономика. Экология. 2013. №2(23). С.8-17.
9. Еремейчук Р.А. Обоснование стратегии устойчивого развития предприятия // Экономика развития. 2002. № 2(22). С. 56–60.
10. Маргасова В.Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління: Монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2014. 416 с.
11. Doing business in a more transparent world. Comparing regulation for domestic firms in 183 economies. The World bank, IFC. 2012. 212 p.

Мацука В.М.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

Причиною інтересу до екологічного туризму є стійке погіршення якості навколишнього середовища, а також зростання останнім часом екологічної свідомості людей. З огляду на те, що в доступному майбутньому темпи урбанізації та забруднення природних ландшафтів будуть збільшуватися, відповідно, і інтерес до екологічного туризму буде посилюватися.

Екологічний туризм – подорожі до відносно неспотворених або незабруднених областей з унікальними природними об'єктами [1].

В сучасний час існує чотири види екологічного туризму:

1. Науковий туризм. Об'єктами туризму в даних турах виступають особливо охоронні природні території, заповідники, заказники, національні парки тощо. Під час наукових екотурів туристи беруть участь в різних дослідницьких експедиціях, ведуть польові спостереження. Наприклад, круїзи по Галапагоським островам.

2. Тури історії природи. Це сукупність навчальних, науково-культурних екскурсій, які пролягають по спеціальним екологічним маршрутам. Такі екотури організуються на територіях заповідників і національних парків. Цей вид туризму дуже популярний в Німеччині, тому його називають німецькою моделлю розвитку екологічного туризму.

3. Пригодницький туризм. У нього можна включити наступні тури: discovery amp; adventure holidays; short destinations; walking amp; trekking; multi activity holidays; overland tours. Даний вид екологічного туризму об'єднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування і відпочинку на природі. До даного виду екотуризму також відносять такі: альпінізм, скелелазіння, льодолазіння, спелеотуризм, гірський і пішохідний туризм, водний, лижний, гірськолижний туризм, кінний туризм, дайвінг, парапланеризм. Ці види туризму з'явилися недавно і відносяться до екстремального туризму.

4. Подорожі в природні заповідники і резервації. Висока атрактивність унікальних та екзотичних природних об'єктів і явищ, що знаходяться в заповідниках, залучає безліч туристів. 60% туристів, які подорожують країнами Латинської Америки, мають мету відвідування національних парків, природних заповідників і резервацій. Цей вид екотуризму, також дуже розвинений в Австралії, тому його називають австралійською моделлю розвитку